

Tillidens og Mistillidens Veje

Taler
Johannes Steen

Dato
16 august 1891

Sted
Lillestrøm

1 Jeg vil først takke mine Damer og Herrer for den venlige Maade, hvorpaa I har modtaget mig. Vær hilset! Jeg troede jo ogsaa, jeg ikke var ret fremmed her; men
skjønt jeg er en fremmed blandt Eder, vil jeg dog faa Lov til at tale til Eder ikke
som en fremmed, saasandt mange af os jo er enige med hverandre om, hvad der
5 skal baade vort Folk bedst. Deri har vi Maalet, og deri har vi Midlerne for det fædrelandske Arbejde, som skal love varig og sikker Folkelykke. Dertil er der efter min Mening kun to Veje at vælge; det er Tillidens og Mistillidens, Troen
paa Folkets egen Evne og Dygtighed til at bygge et frit Samfund og Frygten for, at denne Evne skal ligge under for Egoismens, Selviskhedens Fristelser. Men
10 Frygten, mine Damer og Herrer, Frygten er en daarlig Læremester; den er ikke nogen god Vejleder. Den, som gjør Ret, han frygter ikke, han skal ikke frygte. (Bifald). Alle vi, som har valgt og vil vælge den første Vej, Tillidens, Troens, vi maa samle os, og vi har samlet os, det ved jeg vist om Venstres gamle
Mærkesager, et Flertalsstyre paa et bredt demokratisk Grundlag, jo bredere, jo
15 bedre en Ligestillethed i Unionen; deraf betinges vor Frihed, og det alene sikrer vor Selvstændighed, og, mine Damer og Herrer! uden Selvstændighed er Frihed kun et Skin; men Frihed med Selvstændighed og Selvstændighed med Frihed er det først, som skal betrygge vort Arbejde for Samfundsopgaverne, eftersom de melder sig, og for den kulturelle og økonomiske Fremgang i vort Folk.

20

Men de, som i Borgersamfundets Udvidelse ser en Fare, fordi de frygter, først og fremst frygter den, de maa, om de end længe nok erkjender Selvstyrets Ret, søge sin Sikkerhed deri, at de aktive Borgerses Tal holdes inden snevre Grænser, blir et Mindretal med Garantier, som det heder - Garantier. Vi, som er et lidet Folk, vi
25 taaler ikke at undvære nogeu af dette Folks Kræfter, ialfald maa det være saa faa som mulig, og det er ved at medta dem alle og gjøre dem alle meddelagtige i alle Samfundsinteresser med fuld Medansvarlighed, at vi gennem Tiden skal kunne hævde os mellem Folkene, saa at vi skal kunne bygge Landet til et lykkeligt Hjem for en Slægt med Fædrelandskjærlighed og Borgersind, fordi alle dér ikke blot

bærer Byrder, men ogsaa nyder Rettigheder inden et Samfund, hvortil de yder sit produktive Arbejde.

35 Dette er kort og godt sagt, hvad Venstre vil, og hvorpaa det har bygget, og gennem alle Tidernes Tider vil komme til at bygge sit Valg- og sit Arbejdsprogram. Og saaledes er det demokratiske Selvstyre. Vejen til at øve Retfærdighed og til at oparbejde Kræfter til nye Fremskridt for Samfunds-Ordningen og det hele, det hele Samfunds-Liv; det er først i hele Samfundslivets Forædling, at Kulturen kan siges at afsætte Frugter, hvor den faar sit Værd. Naar
40 den kun til en liden Del af Samfundets Medlemmer, danner der sig Over- og Underklasser som det heder, som med mistænksomme og misundelige Blikke ser paa hinandens forskellige Kaar og Rettigheder, saa blir denne Kultur, som det heder, ofte kun til liden Velsignelse, og den skaber onde Tanker og skaber Bitterhed istedetfor Folkelykke.

45 Nu, vort lille Land med de ensartede sociale Lag og de forholdsvis jevne økonomiske Kaar skulde dog synes mindre end andre at gi nogen Anledning til at sondre saadan i Klasser og skille ud efter Kaar og derefter frembringe kunstige Modsætninger, og som de kalder det, Klasseinteresser. Klasseinteresserne er i
50 Grunden aldrig udenfor Samfundsinteresserne. Ikke desto mindre saa blir det Højres Udgangspunkt. Fra den Side heder det, og maa det hede, som det nu siges med forskellige Ord næsten brutalt undertiden, at Vi - de kalder sig de "ældre Folk", forstandige, besindige, de kloge - vi kan ikke i Politiken lade os lede af Ideerne; ti Politik, siger nu de, bestaar i en Interessekamp, den ene Klasses
55 Interesser staar skarpt imod den andens - og at bygge paa Tilliden, det klinger nok smukt, siger de; men overalt er Virkeligheden den, at Interesserne gjør sig gjældende i al Politik. Jeg siger Nej, det er ikke saaledes. Al Politik bæres af store Tanker (Bifald). Men derfor, fordi Højre tænker saaledes, saa lyder Opraabet fra dem til Bønderne, at de ikke maa gi Magten fra sig, og derfor hagler det med
60 Trudslar og Skræmsler om Nød og Ulykke, hvis Venstre blir ved Magten, - det skal være Unionssprængning og Forfatningens Omstyrtelse. Der appelleres til Frygten først og saa til alle onde og fejge Følelser, som kan fremlokkes ved at pirre den argeste Egenkjerlighed. (Bifald). Hvorfor denne Magt, som ikke maa gives bort, som det heder, hvorfor den nu skal arbejde, derom er intet at høre.
65 Det gjælder kun Magten og Bøndernes Magt. Det er en kjendt Melodi for os alle nu. Det var ikke just den samme Melodi, man hørte fra den Kant for nogen Tid siden. Om Lands- og Samfundskrav høres der dog lidet, end sige om Almenprinciper med Gyldighed udover Døgnet. Og saa mellem alt dette, som

- 70 klinger os om ørene, saa leverer Højres Fører, selve Føreren i sine Festtaler Indlæg, helt igjennem lovtaler over, hvad han og hans Regjering har at byde, som det heder, "hvad Nationen havde stræbt og tragtet efter i 50 Aar". Hvad er det, mine Damer og Herrer, hvad byder han? En svensk Udenrigsminister; det kan ikke negtes for hver den, som har læst Dokumenterne, en ansvarsløs Styrer
- 75 af vore udenrigske Anliggender, og dog knyttes dertil "Forundring over det utaknemlige Storting", idet han finder sin og sinnes Stilling misundelsesværdig mod deres, som i denne Sag har staat paa den anden Side. Ja, vi skulde misunde ham den? Ja, jeg misunder ham den ialfald ikke. (Bifald).
- 80 Den samme Mands sidste Festtale, og han forsøger sig meget i dem, fortjener dog lidt særlig Opmærksomhed. Der bringes der os den kanske for adskillige ikke saa ganske lidet overraskende Nyhed, at under Højres Styre fra 1814-1870, saa blev der styret efter den Regel, ikke at love saa meget, men at holde mere, end der var blevet lovet. Nu, for det første at holde mere, end der blev lovet.
- 85 Man maa spørge om, hvad der har været lovet. Men denne Holden mere, end der er lovet, hvad vil det sige? Det er en gaadefuld Tale, mine Herrer! og saa er den vel ogsaa tænkt at skulle være. Men kommer det konservative Parti igjen til Magten i det norske Storting, saa skal det fortsætte som før.
- 90 Men saa hed det, at der var intet Fremskridt i dette Land, som kunde paapeges, af Betydning og varig Lykke for det norske Folk, uden at det fra først af har været sat i Gang af Høire. Venstre, sagde de, har været snar til at love - det kostede intet at love -, men de holdt ikke - det er det, som koster -, og derfor er de konservative Mænd forsigtige med, hvad de lover. Ja, de er forsigtige, saa
- 95 forsigtige, at man har vanskeligt for at finde det. "Men de holder mere, end de lover." Nu, sagtens maa det vel ogsaa være noget. Ja, vi faar vel glæde os over det, eller skulde det kanske være saa, at mange af os, vi kjender Historien for godt, vi, som har levet og fulgt med i det offentlige Liv just fra 1870 til at det skal være nogen Glæde for os? Jeg er gammel, jeg har fulgt med, og naar jeg tænker paa, at
- 100 disse samme Mænd, som lover, at de skal holde mere, end de lover, at de er de samme Mænd, som taler som om de ogsaa vilde være med i 1880, men ikke fik Lov til at være det, saa er jo ikke min Glæde saa ublandet. Hvad der i de Herrer's Udtalelser indeholdes af Selvstændighed, skal jeg kanske senere komme til at berøre. Men disse Herrer med sine Advarsler, saaledes som de lød om, at
- 105 Interesser og kun Interesser er det, som bestemmer Politiken, med sin altsaa ikke højtliggende - det maa man vel sige - idéforladte Opfatning af Bevægkraften i Folkets Liv, de strider heldigvis og vil komme til at finde sig i Strid mod alle

Historiens Vidnesbyrd. Og lykkeligvis - det tør jeg sige med Sandhed - vilde
110 ogsaa ved given Lejlighed overalt, hvor de undersøger Sagen, finde sit Modbevis
i sin egen Politik. Intet stort er skeet hos os, intet Stort kan ske i Historien, uden
Motiver i Sandhed og Retskrav og Trang til Sandhed og Ret, hvad enten det har
vundet frem til Erkjendelse eller har maatte tvinge sig dertil. Og den blodigste af
115 alle Forhaanelser mod Folkets Retsaands og Borgeraand vilde være, om man
vilde forudsætte, at de ikke vilde bøje sig for Retfærdighedens og Sandhedens
Trang, naar de først var bleven bragt til dens Forstaaelse.

Det er og bliver, mine Damer og Herrer, det er just Venstre, som derfor kan
bygge, og dermed kan man trøste sig: det er og bliver kun kort, man kan standse
120 Reformer, som har Sandhed i sig, ved saadanne Midler, og aldrig uden Skade for
Samfundet.

De Vidnesbyrd, som Hr. Statsminister Stang har givet Højre, baade det ældre og
yngre, og det nuværende Venstre, er det ikke saa godt at stole paa, naar vi vil
125 undersøge selve Kjendsgjerningerne. De er tvertimod i sin Helhed en
besynderlig Blanding af dristige Fornægtelser og selvforglemmende Modsigelser,
Modsigelser af alle de Kjendsgjerninger, som Attestudstederen behandler.
Mændene fra 1814 lige til 1870 - nu, langt tilbage gik Højre for at finde sine
fortjente Mænd - Mændene fra 1814 til 1870 - ja, de fra 1814, de var ialfald ikke
130 Højre efter Nutidens Maalestok; de var netop grebne af Tidens Almentanker og
alt andet end Talsmænd for Klasseinteresser og saakaldte Klassehensyn fremfor
Retfærdigheds og Billigheds Krav. Derfor og netop derfor, mine Damer og
Herrer! var de ogsaa istand til at skabe det Storværk, som vi endnu beundrer,
dette Storværk, vor Grunlov med den Udviklingsevne i sig, der forhaabentlig
135 skal kunne give Rum for Fremtidstankerne inden den allerede optrukne
Ramme. Og saa den Tid, som kom efter dem, Bureaukratiets Gyldenperiode. Da
var det Bureaukratiet styrede i Norge, styrede - og styrede i visse Maader bra,
men Bureaukratiets Styre er aldrig bra, fordi det er hemmende for Udviklingen.
Den Tid, som kom efter Bureaukratiets Gyldenperiode skal ikke frakjendes sin
140 Ros for den sejge Modstand, den stillede mod Angreb paa vor Forfatning og sit
Forsvar for vor Selvstændighed. Den værnede virkelig om den, den havde en
haard Kamp. Dens Unionspolitik formaaede dog ikke at skaffe sig
Anerkjendelse, og jeg ialfald tør ikke skjule for mig, at kanske vi tildels hos dem,
med al anerkjendelse af deres Bestræbelser, maa søge og skal finde Grunden til,
145 at det i saa Henseende er, som det er. Den Tids Mænd havde meget at oparbejde
- meget, og vi skal ikke strides om eller formindske deres Fortjeneste for, hva de

udrettede. Men der skal meget god Vilje til at glemme, hvorledes der maatte
kjæmpes, kjæmpes gennem en lang Aarrække, for at tilbagevise Bureaukратиets
150 Overgreb og fremme et folkeligt Styre i Stat som i Kommune. Vi mindes alle
Formandskabsloven, og ingen skal, ja ingen skal glemme de sidste 10 Aar af
denne priste Periode med den Afslutning, den fandt i Unionsforslagene af 1869
og 1871, og hva derefter fulgte. Er det det, som loves os paany? Er det det, som
nu skal blive Grundlaget for det, som Højre skal bruge, saa snart det kommer
155 ind?

Og dernæst, hvorledes rimer sig disse Højres Skræmsler med Venstres
landsfordærvelige Gjerninger og endnu mere dets fremtidige Planen med
Beskyldningen mod Venstre for Mangel paa Ordholdenhed? Hvorfor i al
160 Verden ræddes og true og spaa al Fordærvelse over Folk og Rige, naar der ikke er
synderlig Fare at befrygte? De holder jo ikke, disse Venstre, hvad der vækker saa
meget Rædsel. Hvorfor frygte dem saa meget? (Bifald). Hvorledes er det gaat
med de Ulykkesspaadomme om disse Venstremænds forfærdelige Bedrifter og
de enkelte Reformers Landskadelighed - hvorledes? Baade Beskyldningerne og
165 Spaadommene staar jo kun som Vidnesbyrd om Frygt, Frykt - ja og en
uimodstaaelig Hang til at rive ned saa stærkt, at de nøgne Kjendsgjerninger ikke
formaar at afholde dem fra at tilsmudse, hvad de forgjæves har forsøgt at hindre
og nu i sit stille Sind maa anerkjende, tildels allerede offentlig har anerkjendt.
Eller hvorledes forholder det sig med de brudte Løfter? Maaske den ærede Taler
170 tvertimod, hvad der er tilstrækkelig bekjendt for enhver, der har deltaget i det
offentlige Liv, anser aarlige Storting som Højres Værk, fordi der derom blev
fremsat kongelig Proposition. Det var i Tidsrommet mellem 50-60-Aarene. Aa
nei! Højre strittede imod, hvad det kunde, og nær var det lykkedes dem ogsaa.
Jeg har en altfor tydelig Erindring om det. Det var Venstres ihærdige Arbejde
175 ved Siden af Repræsentationsforandringen i Sverige. De to Ting var det, som
drev aarlige Storting igjennem heldigvis. Men hvorledes vilde vor Lod være
blevet, om det ikke var skeet? Jeg nævner dette først, ti aarlige Storting var det,
som vakte vort Folks fulde Bevidsthed baade om dets Magt og dets Pligt til
alvorligt politisk Arbejde, og siden den Tid, hvad er det for større Reformer,
180 som er blevet gennemført uden efter Venstres Forslag, og hvad er det for
Reformer af større Betydning, som Venstre har sat paa Dagsordenen, men som
ikke er blevet gennemført? (Bifald). Tingen er den, det ligger i Sagen, det er
ingen Beskyldning mod Højre, saalænge det erkjender sit Væsen, som det nu er
betegnet. Højre er og bliver goldt. Det er kun Venstre, som har Fremtiden, og
185 kun Fremtiden er det, som kan føde nye Tanker. (Bifald). Ser vi efter i det

enkelte: Stadsraadsagen, som var sveget af selve det Højre, som engang havde
 gjort den til sin Sag. Den opgav de, fordi de ikke vilde anerkjende
 Parlamentarismen; men man fik dog ikke Flertalsstyrets Ret og
 190 Ministeransvarlighed uden efter Lov og Dom; det var jo Højres Ideal. Jeg skal
 ikke opholde mig ved Enkeltheder i denne sørgelige Historie, selve
 Vetospørgsmaalet, Forfatningsstriden og Juryen og Hærordningen og
 Folkeskolen, Stemmeretsudvidelsen, alt dette virker og bestaar den Dag idag til
 Folkets Tilfredshed. Men Højre, Højre er og bliver det samme, og alle deres
 195 Reformers Skjæbne har været en og den samme, forhutlet og nedrevet og søgt
 tilbageetrængt gennem alle de Midler, som opfindsomme Højrehjerner har
 kunnet hitte paa, og de fremstillede dem som landsfordærvelige, indtil de, mine
 Damer og Herrer! fik lære at kjende dem. (Bifald).

200 Jeg skal ikke kalde frem i Erindringen selve Rigsretssagen og Rigsretstiden og alt,
 hvad der dengang skræmtes med, og alt, hvad der i Tilfælde efter en fældende
 Dom efter Højres Paastand vilde times Landet af Ulykker. Det timedes dog
 ikke, som vi alle ved. Men hvem minder ikke, hvorledes Juryen, paastod Højre,
 maatte ødelægge og vilde ødelægge al Retssikkerhed i Landet - der vilde blive
 205 Retløshed med den - hvorledes Skoleloven vilde nedbryde Skolen. Og nu er det
 vel omtrent ikke for dristigt at sige, at der er faa udenfor Juristerne, ja der er
 mange selv af Juristerne, som vurderer Juryen baade for, hvad den er, og det,
 som den skal bringe af Fremskridt, kort sagt, være det store Middel til
 Forbedring af vor Retsordning. Derfor er der allerede sat Mærker i vort
 210 offentlige Liv, og Skoleloven er vel nu ikke alene loyalt gennemført; men
 saavidt jeg har havt Anledning til at høre, under almindeligt Haab om, at derved
 er der grundlagt en ny Periode for vort hele Oplysningsværks Virkedygtighed,
 ja, det, som maaske er det mest paafaldende af alt, selv Udvidelse af
 Stemmeretten har en Højretaler - jeg tror ikke jeg mindes fejl, naar jeg siger det
 215 var et Medlem af den afgangne Højreregjering - erklæret nu at være rimelig, og
 Højreregjeringen har i Gjerning, det ved vi alle, erklæret det for at være sin Pligt
 og har sat sin Ære i at erkjende den ved Statsraadernes Deltagelse i Stortingets
 Forhandlinger indførte Parlamentarisme. Hvad bliver det saa for Reformer,
 som Venstre har lovet, men ikke holdt, som endnu savnes? Jo, almindelig
 220 Stemmeret? Direkte Skat? Tilfredsstillende Ordning af de diplomatiske Sagers
 Behandling under konstitutionelt Ansvar? Det er sandt. (Bifald). Desværre,
 men jeg tør forsikre, at Venstre ikke agter at opgive dem. Det har ikke lovet dem
 for ikke at holde, (Bifald). De agter at føre dem gennem (Bifald), og jeg vil staa
 nok saa sikker i min Overbevisning om, at de inden kortere eller længere Tid skal

kunne stilles i Række med, hvad der foran er nævnt, og nyde den samme Anerkjendelse, som er blevet dem tildel.

Man bliver efter dette ikke lidet tilbøjelig til at se i en ganske snurrig Belysning
230 en Ytring i den samme Festtale, at Konservatismen ikke er Stilstand; men den er
Fremskridt paa "det bestaaendes" Grund. Grundlaget, som de vil bygge paa, for
Fremskridtet, "det bestaaende", er altsaa væsentlig de af Højre saa ilde udskregne
Reformer, som Venstre har gennemført, disse, som de senere har optat i sin
Kodex og senere kanoniseret, eller hvorledes skal det sidste forklares? Jeg
235 spørger; ti er det ikke saa at forstaa, saa vil det jo sige, at dette "bestaaende" skal
bort, bort igjen for paa "det da bestaaende" at bygge Højres Fremtidsbygning,
dets Fremtidshus. (Bifald). Men derhos er der en Slutning at drage af hele dette
Forhold baade dette med Hensyn til at rive ned og dette med at true, at enten er
det sket af Uforstand, eller ogsaa er det sket af Mistillid, dette Højres Mærke,
240 hvad enten det er medfødt eller tillært (Bifald), og hvis det ikke er det, saa er det
tendentløst, saa er det med Hensigt, saa er det ikke i god Tro.
Kjendsgjerningerne taler derimod, og da, mine Damer og Herrer! da tør det vel
siges, at man derefter maa lægge Maalestokken for den Vægt, som man for
Fremtiden maa tillægge desligeste Skræmmeskud og alle disse haarrejsende
245 Advarsler fra dette konservative Parti. Lad os da lære af dette Arbejde, og derfor
har jeg dvælet derved, lad os da lære for Fremtiden at ta dem med Ro, ikke at
lade os deraf forstyrre i den Opfatning, som vi selv ærlig har søgt at danne os, og
som vi har tilegnet os. Vi har set, at det har været tomme Skræmsler før, og vi
maa ha Lov til at slutte, at de, som saa ofte har tat fejl, de vil se skjævt fremdeles.
250 (Bifald)

Men endnu om et Punkt, jeg vil ikke holde det tilbage. Den Godkjendelse, som
kommer bagefter, bestandig bagefter af de samme Herrer og deres Presse, for
Ting, som man før har hørt saa ilde for, den beviser nok en Ting, og den beviser
255 det, at Partiet fra at være konservativt er blet reaktionært, og Reaktionen, den
kan som bekjendt let bli revolutionær. Det er et ganske kort Skridt, og vort
Højre har bevist, at Skridtet er kort. Det blev heldigvis ikke tat. (Bifald). De
modsætter sig alt, før det blir til, godkjender det, naar det er blet til. Det er
Reaktionene Mærke, ikke at dømme Sag efter Sag, men dømme kun efter
260 Tvang.

Altsaa, siger jeg, og der synes at være god Grund til en saadan Slutning, at det
maa være en tilstrækkelig Advarsel paa den ene Side for Højre ikke mere at

265 indlade sig paa denne Taktik, og for Højres Troende, de, som i god Tro følger
dem i Sporet, ikke mere at raabe dette: Allah er stor! Imidlertid, som det har lydt
før, saa lyder det igjen. Hvad Vægt det faar hos en eller anden, skal jeg ikke
indlade mig paa. Men de lyder med lige liden og lige megen Sandhed, disse
Skræmsler og Beskyldninger. Atter og atter gjentages Paastanden om, at Venstre
270 vil opløse Unionen, oprette Republikken. Det er jo fuldstændig frie
Fantasifostre, hvorfor intet Bevis er fremført, og forsaavidt det tillægges Venstre
som bevidst Hensigt, saa er det hverken mere eller mindre end ubeviselige og
uforsvarlige Insinuationer. Ti Venstre har saa ofte fralagt sig dette. Engang
skulde slig Tale ophøre, eller, hvis den lyder, skulde den ikke finde Øre. Engang
275 maa ialfald vi Venstre ophøre at lytte dertil. Engang maa man begynde at forstaa
dette, at der er mellem alle Reformer en indre Sammenhæng. Hverken
alminnelig Stemmeret eller direkte Skat og ligesaa lidt
Udenrigsministerspørsmaalet er andet eller mere end nødvendige Udslag af
Forholdenes Trang, den Trang, som virkelig er tilstede, og for det sidste
280 Spørsmaals Vedkommende af den politiske Stillings Medfør fra 1886 - fra 1886,
mine Herrer! De senere Stadier kjendtes ikke, da Landsmødet stillede sit
Program, dette Program om betryggende konstitutionelt Ansvar for norsk
Statsmyndighed. Det er blet aktuelt, dette fremfor de andre, om jeg saa tør sige,
og de andre i samme Række som det. Aktuelt paa Grund af Regjeringens
285 Forhold til Sagen, Stortingets Dagsorden som Grundlag for den nuværende
Regjerings Indtræden, og ikke mindre ved, hvad der er passeret, hvad vi alle
husker er passeret i Sverige. Og det vil gaa med disse Spørsmaal som før i
lignende Tilfælde: Naar Ordningen er vedtat, saa vil man nærmest se - og inden
føje Tid skal Højre være med at se det som en Synderlighed, at derom var saa
290 megen Strid. (Bifald). Det forholder sig nemlig saa - det er en Almentanke, men
det er en Almentanke, som vi skal bevare og prøve: enhver Reform af virkelig
Betydning, den har sin Historie og i Historien sin Forudsætning, og ialfald vi
Nordmænd, vi har erkjendt det og ventet, og vi har ikke gaat hovedkulds paa
nogen stor Reform. Alle husker vist Statsraadssagens 50 Aar. Og nu Ordningen
295 af de diplomatiske Sager, Spørsmaalet derom, hvor gammelt er det ikke, fra
Aarene efter Forfatningen, eller, nærmere sagt, fra 1818!

Derfor kan vi Venstre saa trøstig kalde Fremtiden vor, saa længe vi er i Samklang
med vor Tid. De synes vel, at de Ord er det ikke godt at forstaa, mine Damer og
300 Herrer! Men de er noksaa let forstaaelige, og hvis nogen af Jer i Tilfælde vil
prøve, hvad det betyder at være i Samklang med sin Tid, saa spørg Jer selv, om
noget forstandigt Menneske tænker nu at foreslaa Indskrænkning af

Stemmeretten? Vilde det være i Samklang med Tiden? (Nej, nej!) Og fremdeles,
305 om der nu vilde være noget Menneske, som, hvis vi havde direkte Skat, vilde
foreslaa den afskaffet? Eller nogen, som nu vilde foreslaa et andet og større
Fællesskab med Sverige end det paabudne i Foreningen? (Nej - langt fra!) Jeg
tænker, at denne Prøve giver en simpel Anskueliggjørelse af, hvad det vil sige at
være i Samklang med sin Tid. Og hvad Venstre sætter paa Dagsordenen, er just
310 det, som findes at være, virkelig har Historiens Vidnesbyrd for at være det. Jeg
nævnte Indskrænkning af Stemmeretten. Jeg minder derved om, hvad der ligger
saa nær, at hvis det ikke er i Samklang med Tiden at indskrænke Stemmeretten -
ja, det høres kanske rart -, saa er det i Samklang med Tiden hos os at udvide
Stemmeretten. Ti de nye Stemmeberettigede, de er præcis lige saa gode som de,
315 som kom ind i 1884. (Bifald). At gjøre om igjen desligeste Fremskridt, - ja, der er
nok dem, som ønsker, at det kunde ske, som kunde ønske derom at gjøre
Forslag, men der er ingen, som gjør det, I 60-Aarene, da var nok Tanken mere
end en Tanke, naar gjaldt det at udvide Fællesskabet i Foreningen; da var det
mere end en Tanke. Nu kommer det aldrig ud over Tankens Verden. (Bifald).
320 Men ogsaa i dette at være i Samklang med sin Tid, deri har et Reformparti, som
føler sin Pligt - ikke à la Højre, som venter, til de tvinges med, men er noksaa
taalsom, naar der foreligger et fait accompli - deri har et virkeligt
Fremskridtparti den stærkeste Opfordring, ja en uafviselig Pligt til ikke at hvile i
sit Arbejde og aldrig glemme at købe i den belejlige Tid. (Bifald). I Samklang
325 med sin Tid maa der kjøbes. I Politiken gjælder det fremfor andetsteds at gjøre
Alting til rette Tid. Tiden kan løbe forbi og vil ikke snart være at indhente.
Derfor er det saa, at en Reforms Udsættelse - jeg siger det som en Advarsel -,
naar Tiden er moden, er altid et Samfundstab. En Udsættelse af at gennemføre
den, det være af Mangel paa Forstaaelse eller af Mangel paa solidarisk
330 Ansvarsfølelse med hinanden, netop det, som man kaller Klasseinteresser, bliver
derfor ret ofte en Samfundsulykke, fordi det er en Uretfærdighed, og her er det
en Uretfærdighed, om man saa vil, i Strid med Historien selv, det er
Verdensstyrelsen selv, og en Strid med den straffer sig altid. (Bifald). Et
Samfund i Stilstand er en Fare, et Samfund uden Syn og Øre for retmæssige
335 Tidskrav forspilder sin Ret til at være, Fornyet maa komme indenfra eller ret
ofte ogsaa udenfra, om det skal blive bestaaende. Dette er først og fremst et
Ansvar direkte for det selvstyrende Folk, naar det gaar til Valg, indirekte for dets
Repræsentation og den deraf udgaaede Styrelse. De er alle tre solidariske som
Repræsentanter for Livsbevægelsen inden Landet. (Bifald).

340

Og ligesaavist som en Regjering vilde svige sin Pligt og ofte har gjort det, naar

den, som det ikke saa ganske sjelden sker, søger at standse en Bevægelse inden Folket ved at give den nye Maal, lede den paa Villspor eller kun lefle med

345 Ideerne, ligesaa uberettiget vilde det være at forcere en saadan Bevægelse udover de ved Kjendsgjærningerne og Diskussionerne vakte Spørgsmaal, saaledes som de successivt faar Indgang i Folkets Tænkning og først derefter udformer sig til Ønsker og til Krav. Ja, forstaa mig ret! Jeg vil ikke tale i Gaader. I store Stater, der gaar dette at standse Bevægelsen ved at give nye Maal og lede paa Vildspor

350 eller ved kun at lefle med den ret ofte for sig ved at lede Opmærksomheden udad. Tænk paa Frankrig! Tænk paa de store Stater! Tænk paa alle de Lande, hvor dels Revolutioner og dels andre Bevægelser er oppe, hvor Tankerne ledes udad i Krig. Tænk paa, hvorledes Folkets Kraft søges samlet paa blot materielle Fremskridt med Fornægtelse af Idéerne. Den Regjering, som det gjør med

355 Fornægtelse af Idéerne, af de store Tanker, der bevæger og løfter og hæver Folket, og som gjør det med Bevidsthed, sviger sin Pligt ligesaa godt som Kejser Napoleon, da han styrtede Frankrig i den Krig, som blev dets Ulykke, for at standse det indre Oprør. Tingene er ikke lige store; men de er af samme Art. Saa bliver det da de Ledendes Opgave, og denne Opgave er tung, den er vanskelig, at

360 godtgjøre sin Magt og Ret som Ledere, og hvad de som saadanne kan udrette, beror paa, hvorledes de har faaet Greb i Tidens Tanker og samtidig forstaaer det Folk, blandt hvilket de lever, og altsaa formaar at virke som det, de skal være, ikke Ledere paa egen Konto, men den rette Tolk for Vexelvirkningen mellem den almindelige historiske Udvikling og det særegne Folks Bevidsthed saa langt,

365 den er naaet. Dette, at en saadan Vexelvirkning virkelig kommer til at foregaa mellem saa mange som mulig, ja, om muligt, at alle drages ind under en saadan Vexelvirkning, saaledes at den bliver en Aandsmagt i Folket, det skulde være den mægtigste Løftestang for ethvert Fremskridtspartis Arbejde. Det tilvejebringer de heldigste Vilkaar, naar der bliver et Fremskridtsparti, for de enkeltes og for

370 alles Deltagelse i Udviklingen og det almene Kulturarbejde ved Siden af deres daglige Livsgjærning.

Paa denne Maade, derved, at det bringes ind under Kræfternes Vexelvirkning, skal Folket med alle dets iboende Kræfter dygtiggjøres til stærke Individder,

375 aandelig set, og til gode Borgere - derved, kun derved. Derfor er det Venstres egentlige og store Samfundstanke. Vi har Tro og Tillid ogsaa til Smaafolket, og vi vil lette Byrderne og forbedre deres Liv, fordi det er Menneskeliv, som man ogsaa der har at beskytte, og fordi vi af dem og af os alle vil skabe et lykkeligt Folk. (Bifald).

Saa er Arbejdsmaalet; men et Folk, det voxer først sin Væxt i Striden for det enkelte Maal, i Arbejdet selv, naar alle er med. Derved sker dem, hver enkelt, deres Ret, og Samfundet tjenes bedst. Jeg har nylig sagt det ved en anden
385 Lejlighed. Det er saa, at en Ting er sikker: et Folks Lykke, dets Styrke og Velfærd bestaar i Summen af dets aandelige og legemlige Dygtighed og Arbejdskraft, den tør ikke decimeres, den maa ikke lades ubenyttet. Men det er dette, mine Damer og Herrer! som sker ved de nuværende Stemmeretsregler. Der gaar en Kraft, ja, megen Kraft tilspilde. De er forøvrigt ogsaa i sig selv ikke vel affattede, som jeg
390 ialfald har villet la skinne frem af det forangaaende.

Den almindelige Stemmeret er saaledes efter min Opfatning ikke blot paabudt som et Retfærdighedskrav fra Individerne, men ligesaa meget af et
Nyttighedshensyn ligeoverfor Samfundets øvrige Medlemmer - det hele
395 Samfund -, idet derved medtages alle de Borgere, som er virksomme, og for hvem der ytrer sig en Trang til at delta i det Samfundsarbejde, hvoraf deres og Samfundets Interesser er afhængige, og hvortil de alle yder sit Bidrag af Arbejde. Som Medlemmer med lige Rettigheder blir de fuldgode Borgere. De, som staar udenfor, er nu fristede til at betragte sig som stillede udenfor, og de betragter sig
400 som Modstandere ligeoverfor andres mod dem stridende Interesser, medens Samfundets Sikkerhed jo beror paa dette og paa intet andet, at alle er solidariske, fordi de har Adgang til at øve berettiget Indflydelse. Uden Magt i Samfundet blir alle disse uvilkaarlig en magt udenfor Samfundet, saa at deres Medoptagelse i mere end én Henseende med Rette er betegnet paa den anden Side som en
405 Sikkerhedsventil, samtidig med, at den er et Pant paa Demokratiets Sejr og Tryghed. (En Stemme: Det er bare at tjene 500 Kr.). Ja, det er bare det, ja. Og i vort Samfund er der mindre end andetsteds nogen Grund til at vige tilbage for at ta Skridtet fuldt ud. Her er Grænserne saa flydende mellem Samfundslagene, at det vilde kun være en Fiktion at indbilde sig, at man kunde paakalde
410 Klassedeling og Klasse modsætning, og derfor at komme med dette Advarselsraab til Bønderne om ikke at gi Magten fra sig. Det er det, der anvendes nu for at forhindre, at det skal komme til at voxe, hvad der er en naturlig og nærliggende Erkjendelse, som heldigvis i store Dele af Landet er kommet til Væxt, at her kan der ikke stilles op Stand mod Stand, at vi alle i
415 Virkeligheden er Arbejdere, og at vi derfor kun i dette faar søge vor Berettigelse som Borgere og have vor Interesse i den jævne og rolige Samfundsudviklings uforstyrrede Gang. Her er ingen Arbejder, undtagen han som saadan er lige interesseret med os, som staar i bedre Kaar i Samfundet, i dettes jævne, rolige og uforstyrrede Udvikling, og det skulde jo være Faren ved, at man slipper ind

disse, som der jo driver Arbejde af samme Art som de, der nu staar der. At Højre ser Spøgelser ved højlys Dag og raaber i Gevær mod Forrykkelse af Magtens Tyngdepunkt og Farerne ved at slippe ind flere Stemmeberettigede, er ikke til Hinder for det norske Demokrati, væsentlig bestaaende af Bønder, som nu har opstillet som sit Princip, at Stemmeret skulde tilkomme alle selvhjulpne Mænd, og Højre har her som andetsteds - Jeg har allerede sagt det - bagefter akcepteret som en rimelig Grænse den Census, hvorved man har søgt at betegne Selvhjulpetheden. Ja, selv Føreren for Højre - som han jo betegnes - har til Gunst for de nuværende Stemmeretsforhold, naturligvis som Grund mod Stemmeretsudvidelsen, anført, at de gav alle arbejdssomme, paapasselige, sparsomme, samvittighedsfulde Mænd Stemmeret. Der var den lille Fejl, at han derved fradrog omtrent, efter hvad der foreligger af statistiske Oplysninger, 200,000 af de stemmeretsløse Mænd Ret til at tillægges disse Prædikater. Men han mente altsaa, vilde, det skulde være Meningen, at de nuværende Stemmeretsregler skulde give Adgang for alle arbejdssomme, paapasselige, sparsomme, samvittighedsfulde Mænd. Der er bleven sagt, at det er kun at tjene 500 Kroner. Der laa meget i de Ord. Men Virkeligheden siger nu noget andet, end hvad der ligger i Ordene og den ærede Herres Udtalelse om, at alle de arbejdssomme og samvittighedsfulde kunde blive med. Sandheden er den, at det var virkelig noget saadant, som at det var alle selvhjulpne, som tilsigtedes ved Stemmeretsudvidelsen og ved de Mærker, som der opstilledes, men Maalet er forfejlet. Det er nu, kan jeg sige, erkjendt af Lovgivningen selv, idet den har rettet paa en Urimelighed - for at kalde den saa -, rettet paa den derved, at i Skatteloven er nu borttaget den Bestemmelse, der udelukkede en hel Del af dem, som tjener disse 500 og 800 Kr., naar de fik større Forsørgelsesbyrder, og altsaa derved ikke længer deres Indtægt blev at ansætte i Skat. Nu har enhver Mand, som har 500 og 800 Kr., en virkelig ubetinget Ret til at blive indført i Stemmeretsmandtallet, saasnart han erlægger Skat, idet han kan ved at erlægge en Minimumsskat, ens for alle, uagtet han efter den almindelige Klasserubricering skulde være skattefri, derved sikre sig Optagelse. Men alt dette er jo i Grunden kun Kunster. Endnu er man ikke kommen saa langt som til at erkjende selve Censusgrænsen ubrugbar, og det maa engang komme. Jeg tror jo, at allerede en rigtig Ligning meget snart vil bringe det did, at man kommer til Erkjendelse om, at de 500 Kroner, for at holde mig til dem, de er enhver Mands Fortjeneste, naar den kunde beregnes, saa sandt han er en selvhjulpne Mand. Men uden Hensyn hertil siger jeg, at ilde er det, at det skal bero paa en Ligning, hvorvidt denne Selvhjulpethed skal erkjendes, og at man skal gaa forbi det, som er den eneste naturlige Maade at lese Spørsmaalet paa, nemlig at tage det Mærke,

460 som er det eneste, som slaar til, Kjendsgjerningen om, at Manden har hjulpet sig selv, altsaa ikke har taget Understøttelse af det Offentlige, og at han dertil er en brav og retsindig Mand og uberygtet. Det skulde være Mærket, Selvhjulpetheden saaledes som den faktisk irettelægges, og andet er det ikke, som tilsigtes ved den Stemmeretsudvidelse, som nu i Almindelighed betegnes som
465 almindelig Stemmeret. Omkring 50,000 af de stemmeretsløse nu vilde derved bli udelukket fra Stemmeret, men fordi de hverken havde det Mærke, som tilsigtes at være her afgjørende Selvhjulpethed, eller havde moralsk Vederhæftighed, og at de da udelukkes, derimod er der ingen, som med Rimelighed vil gjøre nogen Indvending, Bruger man det Mærke, vinder man for
470 Samfundet omkring halvandet hundred tusind gode Borgere, og de nye Borgere vil ha faat Følelsen af at ha faat sin Ret. Men da vil jeg raade til, at man gjør det saa snart, man kan, for det Bestaaende er ikke uden Fare. Det gaar saa, at de, som retløse er, vil ogsaa snart føle sig ansvarsløse, og de, som ikke giver Ret, har ogsaa noget Ansvar for det. (Bifald). Gjør Ret og frygt ingen, siger jeg, det er et godt
475 Valgsprog, det er Lov og Løfte tillige, baade for Individet og Folket.

Jeg gaar ikke ind paa disse almindelige Tal og Beregninger over de forskellige Klasser og Antallet af disse, som er udelukkede. Jeg har sagt det før, de er Arbeidere som Mængden af os, som her staar, akkurat som vi andre, med samme
480 Ret til at faa Navn og fortjene Navn af selvhjulpne og dermed efter min Mening samme Ret til at indtræde blandt de stemmeberettigedes Rækker. (Bifald). Men en Ting vil jeg lægge til, kun en. Jeg ved nok, at det vil bli modsagt, men jeg siger det dog. Det er med Rette, at vi holder Grundloven i Agt og Ære som en Fædrearv. Men vor Grundlov vil det brede Demokrati, Grundloven kræver af
485 os denne Stemmeretsudvidelse. Først derved fyldestgøres dens §§ 1 og 49, og endnu mere: først derved fyldestgør vi det, som kaldes den nye Stasskiks, Flertalsstyrets, Parlamentarismens Krav. Thi Flertalsstyre, Folkestyre, uden at Stemmeretsudvidelse til alle Selvhjulpne medtages deri, er kun et Skin. (Bifald).

490 Med Hensyn til Venstres anden Programsag "Omordningen af vort Skattevæsen ved Nedsættelsen af Tolden paa Livsfornødenheder og delvis Indførelse af direkte Skat til Staten" er man ikke, som naar der handles om at retfærdiggjøre Kravet paa almindelig Stemmeret, indskrænket til en almindelig Bevisførelse, som kan bestrides. Her kan det uretfærdige godtgøres med Tal, og den aftraadte
495 Regjering har selv godtgjort, at vort nuværende Skattesystem, om det fortjener dette Navn, er uretfærdigt, idet det i uforholdsmæssig Grad bebyrder Arbejderne og de mindre Skatteydere. I denne Regjerings egen, ved Stortingets

Anmodning foranledigede Redegjørelse anføres det, at alle Samfundsklasser, de
500 mindre velstillede som de mere velstaaende og rige, skatter til Stat og Kommune
efter omtrent samme pCt. af sine Indtægter, baade de fattige og de rige, og der
udtales i Forbindelse dermed, at "dette Forhold ikke afgav Grund til at
foranstalte Omordning af vort Skattevæsen." Fordringerne paa en retfærdig
Fordeling af den samlede Skattebyrde er fyldestgjorte, saasnart der som "Skat af
505 de højere Indtægter kræves en mindst ligesaa stor Brøkdel (Procent) som af de
lavere." Dette er det, som den Regjerings Finansminister betegnede som ikke
uretfærdigt mod Arbeiderne, og som han gir Attest for at være et godt og
retfærdigt Skattevæsen. Nu, vi, som staar her, saa meget kjender vi allesammen
til Principerne for Skattelove og Maaden, hvorpaa de gennemføres, at der ikke
510 er et eneste Menneske i dette Land, som vil ha den gennemført paa den Maade,
som her betegnes som retfærdig. Tvertimod overalt letter man Skatterne for de
mindre Indtægter ved at gjøre en større Del af dem helt eller delvis skattefri, og
det er jo netop Modsætningen til dette at lade de fattigste og de rigeste betale
forholdsvis det samme; det vil sige efter den samme Procent eller den samme
515 Brøkdel. Dat er altsaa det, som vi i vore kommunale Skattelove søger at opnaa
ved de Regler, vi kjender allesammen mere eller mindre, - som vi ogsaa søger at
opnaa for en Del af Statskassens Vedkommende ved at paalægge den som
Indtægtsskat istedetfor som Told paa Livsfornødenheder, og denne Told, det
ved vi alle, maa efter Familjens Størrelse staa i omvendt Forhold til Skatteevnen.
520 Den direkte Skat til Staten er altsaa ikke dette, som det ofte forsøges paastaat, en
Tillægsskat til Tolden. Men det er en Afløsning af den Told, som vil falde mest
trykkende paa de mindst velstillede - en Afløsning, en Lettelse. Altsaa der er ikke
Tale om, hvad der ofte - maaske undertiden i god Tro, men dog ikke altid i god
Tro - siges, at direkte Skat skal betyngne de Næringsdrivende i Almindelighed.
525 Tvertimod kan det bevises, at det vil være til økonomisk Lettelse for den
overveiende Del af Folket - for Bønderne - lige til de større Gaardbrugere, for
Haandværkere ligesaa vel som for Arbeiderne. Og skjønt det vel endnu kan
høres, maa det vel være at haabe, at det vil være uden Virkning. Der skal saa liden
Eftertanke til for at klare det Forhold. Det er kun at beregne Beløbet af den
530 Told, som vil kunne indspares gennem Toldnedsættelse og at sammenstille det
med de Beregninger, som I uden Vanskelighed vil kunne eftergaa i de
forskjellige derom udgivne Brochurer. For de større Indtægter og Formuer vil
det volde, og maa det volde nogen Skatteforøgelse, at der overføres paa
Indtægtsskat, hvad der hidtil har været indkrævet som Toldskat. Men jeg nævner
535 dette for at føre frem for Eder nogle Tal, som forbauser første Gang, man ser
eller hører det. Men disse, som saaledes kan siges at faa nogen Forøgelse -og

Størsteparten i en højst ubetydelig Grad - og kun en Tolvtedel af de selverhvervende i vort Land. Det er nemlig kun 8,5 pCt., som har over 900
540 Kroners Indtægt. Det er kun en Tredivtedel, som har over 1800 Kroner, og det er kun 1.1 pCt., altsaa en Hundrededel, som har over 4000 Kroners Indtægt, og det er først, naar man kommer over Grænsen af disse mellem 1800 Kroners Indtægt og 4000 Kroners Indtægt, at der blir Tale om nogen Betyngelse ved Skattens Overflytning for det Beløb, som hidtil i Almindelighed er paaregnet fra
545 Tolden, til direkte Beskatning, og denne Bebyrdelse er heller ikke tung. At Byerne i det hele tat vil komme til at udrede en noget større Skat, end der skulde paahvile dem i Forhold til Folkemængden, det er kun et Udtryk for, at større Formuer og store Indtægter der er samlede. Altsaa der sker dem ikke nogen Urettærdighed. Det er kun Retfærdigheden, som ydes Fyldest derved, at de
550 overtager en forholdsvis større Del af de store fælles Udredelser til Stat og Kommune end før, istedetfor at vælte den paa de fattiges Skuldre. Denne Forklaring vilde jeg komme med, fordi ligesom den passer ligeoverfor Byerne, saaledes gjælder den ogsaa ligeoverfor det, som man har kaldt Knusningen af Østlandets Bønder. Nogle enkelte Indvendinger, som føres i Marken mod
555 direkte Skat, og som hentes fra, at den er saa vanskelig at indføre, skal jeg ikke opholde mig ved. Det kan ikke være vanskeligere her end andetsteds. Ja, det maa i Grunden være lettere her end andetsteds, fordi Forholdene her hos os er mere gennemsigtige. En enkelt Ting skal jeg dog, fordi jeg antager, at jeg her staar væsentlig blandt en Arbejderbefolkning, faa gjøre opmærksom paa. Det anføres
560 imod direkte Skat, at der ikke foreligger nogen Nødvendighed for en saadan Reform, fordi det er Driftsherrer, som bærer den overvejende Del ogsaa at Arbejdernes Told, og fordi Arbejdslønnen stiger med Tolden. Har I lagt Mærke til det? Er det saaledes? Stiger Arbejdslønnen for Eder Arbejdere med Tolden? Stiger Arbejdslønnen for Eder, eftersom Eders Familie bliver større, og
565 Forsørgelsesbyrderne bliver større? Nej, det er den sande Sammenhæng, at Stigningen af Arbejdslønnen er og blir kun en Del af Produktionsomkostningerne, der ligesom de øvrige Produktionsomkostninger afhænger af Arbejdsmængden og kommer til at fragaa i Arbejdsherrens virkelige Gevinst. Denne virkelige Gevinst blir vistnok noget mindre, fordi
570 Produktionsomkostningerne blir større. Men det er kun af den virkelige Gevinst, der er Tale om at afkræve ham Indtægtsskat. Det er saadanne almindelige Ting, man hører, og derfor vil jeg, at de, som hører mig, skal tænke paa, om ikke det er sandt, hvad jeg siger. Indtægtsskat, siger man, skal overbebyrde Kapitalen saaledes, at den skulde skade Næringsvirksomheden i
575 vort Land. En af Delene holder jo ikke Stik. Hvis Indtægtsskatten skulde, som vi

hører, her indspares ved den før udlagte Told, ja, saa lider ikke Arbeidsherren, og omvendt, hvis den ikke det gjør, saa er der heller ingen Overbebyrdelse skeet. Derfor tror jeg, at som det er et Retfærdighedens Krav det første, saaledes er det ogsaa et Retfærdighedens Krav mod vort Folks store Mængde det andet, det, som er stillet paa Venstres Program, og dog er det kun Indtægtsskatten seet som Ækvivalent for Toldbeskatningens Nedsættelse; men den har ogsaa andre væsentlige Fortrin, som det maaske her ikke er det rette Sted til at dvæle ved, fordi de er af en mere almen Beskaffenhed.

Den tredje og store Sag, som staar paa Venstres Program, Ordningen af de diplomatiske Sagers Behandling, som indfører betryggende Ansvar for norsk Statsmyndighed, den, mine Damer og Herrer, er jo Kravet paa det uundværlige Mærke vor vor Selvstændighed, det Mærke for Selvstændighed, som intet frit Folk kan lade sig fravriste eller nogensinde opgive at gjenerhverve. Selvbestemmelse under Ansvar - og det betyder det Ansvar, vi kræver ved diplomatiske Sagers Behandling, er lige nødvendig for et Folk som for Individet, for Individet som for Folket. Jeg har spillet paa det før idag, og den sidste Tids Begivenheder, de Foreteelser, som deri har aabenbaret sig, gjør det om muligt endnu mere brændende, at den erhverves. Det er en eiendommelig Ting, at vi efter 77 Aars frie Forfatning fremdeles maa erkjende, at dette, som er Frihedens uundværlige Korrelat, som maa erhverves og leve ved Siden af den, det har vi ikke. Vi har udviklet os i Tiden - som godt er - stærkt; vi har udviklet os mangesidig; vi har først og fremst indført Orden og Liv i vore frie Institutioner og udviklet disse; vort Aandsliv aabenbarer sig frugtbart og rigt, mangfoldigt og alsidigt; vore materielle Næringsveje, de florerer - tør vi jo sige, - kort sagt, intet Land kan vel snart nu siges at fremvise større Udbytte af de sidste Slægters Samfundsarbejde end vort, og dog - det, som skulde være det første, det er blet det sidste. Nu staar det der endnu utilfredsstillet og kræver sin Løsning. Lad os da samle os om at forstaa det og at løse det! (Stærkt Bifald). Saa staar der i vor Grundlovs første Paragraf: "Norge er et frit og selvstændigt Rige, forenet med Sverige under en Konge". Naaet er det første, naaet er det ikke det andet, Selvstændigheden, hvorledes gaar det til? " - forenet med Sverige under en Konge." Det er kun i Spørsmaal om Krig og Fred, at Norge og Sverige er forenet og at betragte som en Enhed. For disse Spørsmaals Vedkommende har Grundlov og Rigsakt med stor Nøjagtighed optrukket Behandlingsmaaden. Men forøvrigt er der intet, som tilsteder, at noget Anliggende, inden- eller udenrigsk, styres af andre end norske Statsmyndigheder, og dog styres i dette Øjeblik vore udenrigske Anliggender, vore særlige og de, som vi kan siges at have

fælles med Sverige - vi har levet i Fred den hele Tid, kun sjelden har der været Tale om, hvad der i egentlig Forstand behøver at være fælles - dog styres de af det svenske Raad, af vor Konge i det svenske Raad. Det høres som en Gaade, som det skulde være vore Fædres Skyld vi her havde at bøde for, og dog er det ikke
620 saa. Vor Grundlov har givet Anledning dertil. Efter hvad der paa den Tid, den blev givet, var den almindelige Opfatning af udenrigske eller diplomatiske Sager, blev de tildels behandlet anderledes end andre Statssager. De blev behandlet i andre Former, navnlig fordi de dels troedes at være Monarkens egne Sager i egentlig Forstand, dels fordi de trængte større Hemmeligholdelse. Af begge disse
625 Grunde eller med begge disse Hensyn for Øje var det, at vor Grundlov optog Bestemmelsen om, at alle Sager skulde behandles i Statsraad undtagen de diplomatiske og de militære Kommandosager. Men det har ikke været Grundloveus Mening, at denne Behandling udenfor Statsraad skulde være uden at norsk Myndighed, og hvad Fællessagerne angaar, de, som vi har sammen med
630 Sverige og maa styre sammen med Sverige, da anvises der en Behandlingsmaade i, hvad der kaldes sammensat Statsraad, bestaaende af Medlemmer af begge Rigers Statsraad.

Men hvad man havde tilsigtet, opnaaedes ikke, fordi for det første vore
635 diplomatiske Sager, altsaa baade de særlige og fælles, uden videre lagdes ind under det svenske Diplomati, og dernæst specielt dette kunde gøres, fordi der i Sverige var et særeget Raad, det saakaldte ministerielle, ikke konstitutionelt ansvarligt paa den Tid, men som behandlede de svenske diplomatiske Sager. Dertil henlagdes ogsaa vore, og der er de blevne til den Dag idag, uagtet det efter
640 den Forandring, som er skeet med Sveriges Konstitution, forsaavidt angaar det ministerielle Statsraad, at dette fra at være et halvt privat, Kongens Organ, er bleven til et konstitutionelt Statsraad, nu med Rette maa siges, at Sveriges Konge, naar han sidder i dette svenske ministerielle Raad, er Sveriges og kun Sveriges, kan ikke være vor. Vor nuværende Ret er altsaa i dette Stykke for Tiden
645 saa lidet tilfredsstillende, som den kan være. Ingen norsk Myndighed styrer vore diplomatiske Sager, Ledelsen ligger hos den svenske Udenrigsminister, og vore norske diplomatiske Sager er ikke udsondret, de særlige eller de, som skulde henligge under ensidig norsk eller særlig norsk Behandling, og de fælles, som tiltrænger fælles Behandling eller giver Anledning til Fællesskab.

650

Den ydre Anledning var den. Den indre Anledning var selvfølgelig dette, at Sverige og Svenskerne - ved vi alle - lige fra Forfatningens Begyndelse betragtede Foreningen helt anderledes end vi og helt anderledes, end den efter de

655 statsretlige Dokumenter med Rette kan og skal betragtes. For dem var Norge og
Norge i Foreningen med Sverige en Erhvervelse til Erstatning for, hvad de før
havde tabt, og ikke forstod da det kanske i Begyndelsen, ja, de har vanskeligt
kunnet forstaa det til den Dag idag, ialfald er der mange, der til denne Dag ikke
660 har forstaaet det, at det ikke saa forholdt sig, at der ikke saa maa forholdes ogsaa
med Behandlingen af de diplomatiske Sager. Ti det er netop Mærket paa en
selvstændig Stat, at disse er tillagt den til selvstændig Behandling. Det er det,
som har git sig Udtryk i en Sats, som nu er paaberaabt saa mange Gange, at
Sveriges Regjering, den paastaar, at ingen unionel Lov hjemler Norge nogen Ret
til Deltagelse i sine udenrigske Sagers Behandling, et Udtryk tilstrækkelig klart
665 for det, at der altsaa fra den Side fremdeles formenes, at kun ad den Vej kan
Hjemmelen søges for vort Krav paa særlig Diplomati og paa Selvstyre af vore
udenrigske Sager. Vor Hjemmel paa dette Krav er netop at søge i, at der i vor
Grundlov og i vor Unionsakt, Rigsakten, intet derom meldes, fordi Norge i dem
begge erkjendes som et selvstændigt Rige, som ikke kan berøves nogen af et
670 selvstændigt Riges Rettigheder uden derom særlig opsatte Bestemmelser.
(Bifald).

Men dette Forhold - først og fremst efter 1885, da Sverige i Følelsen af det
utilfredsstillende for sig i, at ministerielle Sager behandles uden konstitutionelt
675 Ansvar, deri gjorde en Forandring, som siden 1885, da dette skete, er blevet om
mulig uholdbarere - er os ikke alene selvfølgelig en Plet paa Æren; men, mine
Damer og Herrer, en Plet paa Æren afsætter Mærker i Samfundslivet paa mange
Maader, og det tør ikke negtes, at dette skjæve Forhold, hvori vi gennem denne
Ordning er bragt til Sverige, ogsaa har bragt Pletter i Æren i vort offentlige Liv.
680 Foruden denne Plet har de ogsaa sine betænkelige reelle skadelige Virkninger.
Forholdet er altsaa dette, at vore udenrigske Sager behandles i et svensk Raad,
vistnok med Tiltræden under bestemte Forhold af et Medlem af
Statsraadsafdelingen, altsaa af et enkelt norsk Raadsmedlem. Der behandles de
alle. De behandles i svensk Raad. De behandles hemmelig og er ikke
685 tilgængelige for de norske Statsmyndigheder, hverken for Regjeringen strengt
formelt seet eller for Stortinget. Enhver af disse Mangler ved Behandlingen har
sine sørgelige Følger. Alle skal de der behandles, og er de did henlagte, uagtet
nogle af dem er særlige og nogle fælles. Sondringen, den naturlige Sondring, som
skulde have bragt denne Ordning i det rette Spor, er derved blevet skjult. Den er
690 udebleven, og dette, at alt er kommet did, har egentlig gjort vort Navn unævnt i
Europa. De diplomatiske Forhold til Udlandet er selvfølgelig mindst, hvad der
gjælder Krig og Fred; det er i vor daglige Handel og Vandel, at vi, som lever

695 saaledes, som vi gjør, oppe i et stort Handels- og Sjøfartsliv, i mange Retninger
kommer ind i Forhold, som vedrører det Spørgsmaal. Men overalt, hvor der skal
træffes en Ordning, maa det ske gennem svenske Myndigheder. Den svenske
Udenrigsminister er det, som hver Gang, der skal foretages noget paa den norske
Stats Vegne, maa træde i Virksomhed. Gennem det svenske
700 Udenrigsministerium er det, at alle Begreber, som bibringes Europa om vor
statsretlige Stilling til Sverige, faar sit Præg. Er det altsaa saaledes, - og det kan
ikke negtes, at det er saaledes -, at den svenske Opfatning deraf lider under den
Skjævhed, som jeg har kortelig betegnet, saa følger deraf ogsaa, at det
Provinsmærke, som paa en Maade er sat paa os gennem den svenske
Udenrigsministers Styrelse af vore udenrigske Anliggender, følger os ogsaa
705 under alle Fremstillinger rundt om i Europa. Det er den svenske Opfatning,
som bibringes udover i Europa; men den svenske Opfatning er ikke Ejdsvolds-
forfatningens Opfatning af vor statsretlige Stilling, saaledes som den er
betegnet i Grundloven, ja, den er ikke engang November-grundlovens; ti den er
i dette Stykke med Hensyn til vor Selvstændighed af samme Art. Den svenske
710 Opfatning er Kieleskontrakten. Det er det første. Den anden skadelige Virkning
deraf er, at alle vore særlige Forhold er derved kommet til at afgjøres paa et falsk
Grundlag. Der har været meget Spørgsmaal om Grænsen for, hvad der er særligt,
og hvad der er fælles. Jeg skal ikke indlade mig paa det nu ved en Anledning som
denne, Men strengt ta et fælles i Grundlovens og Rigsaktens Betydning er kun,
715 hvad der gjælder Krig og Fred, Allianser og Neutralitet o.s.v. Der har været
meget tvistet om dette særligt og fælles. Men den Maade, hvorpaa de udenrigske
Sager er blevet behandlede, har ført til, at de allesammen idag ligger under svensk
ministerielt Raads Behandling, og derved er de altsaa ogsaa unddraget særlig
norsk Behandling. Det har vist sig allerede her, hvorledes Opfatningen af det
720 statsretlige Forhold er fordunklet i Europa. For os har det været ønskeligt, og
vilde det være ønskeligt i alle disse særlige Forhold netop at kunne handle
særskilt, hvortil vi har Ret. Det har været os negtet. Det er blot afvist netop paa
Grund af manglende Kjendskab til vort statsretlige Forhold, manglende
Kjendskab til vor selvstændige Stilling som en selvstændig Stat, forbundet med
725 det ligesaa selvstændige Sverige; men efter at der var skaffet Klarhed over dette
Forhold, har der deri ikke været nogen Hindring at finde. Og det er et
hemmeligt Raad. Forhandlingerne er hemmelige; de er ikke Offentligheden
tilgængelige, de er ukjendte for norske Myndigheder. Det enkelte
Raadsmedlems Stilling deri er egentlig talt formelt set ikke klar og betegnet. Vi
730 har nylig havt Exempel paa i en Sag, som jeg ikke skal rippe op i, hvorledes der
kan være forskellige Meninger om, hvad der er Gjenstand for offentlig

Meddelelse om, hvad der har passeret i ministerielt Raad. For at stille Sagen paa Spidsen, for at vise Farerne ved dette Forhold ved udenrigske norske Sager i svensk Raad under svensk Ansvar; men uden norsk Ansvar for alle de norske Sager, og denne Behandling er hemmelig, saa lad mig sætte et Exempel, som jeg beder Gud bevare os for, nogensinde skulde bli virkeligt. Jeg siger under det nuværende Forhold mellem de forskjellige Retninger i Sverige, var nogen der i den Grad utilfreds med Foreningen, at han kunde ønske at tilvejebringe en anden Form for den. Jeg sætter, at et saadant Regjeringsmedlem havde en Meningsfælde i Udenrigsministeren, saa vilde den svenske Udenrigsminister nu ha Anledning til at drive alle de Forhandlinger, han vilde og til at forberede gennem disse Forhandlinger gennem Gesandtskaberne alt, hvad han vilde, for naar det belejlige Øjeblik kom, at berede Norge den Skjæbne, som han imidlertid muligens kunde ha aftalt med fremmede Magter, og ingen norsk Statsmyndighed havde Adgang til dermed at være bekjendt. Det kunne være passeret, uden at en eneste derom havde det ringeste Nys. Jeg sætter dette paa Spidsen for derigennem at illustrere selve Forholdes Uholdbarhed. Jeg foresætter selvfølgelig, at det aldrig blir andet end et Øjebliks Tanke (Bifald). Men er det en uholdbar Stilling allerede derved, at den er en Plet paa var Forfatning, saa er den altsaa dobbelt uholdbar, naar den kan gi Anledning til deslige Ulykker, naar den er forbundet med alle de Ulemper, som det skulde ta lang Tid her at gjøre Rede for, og saa ligger det Spørsmaal nær, hvorfor i al Verden er denne Ordning endnu bestaaende?

Mine Damer og Herrer! Man har udtømt sig i Forhandlinger med Sverige. Stadig har man gaat den Vej: Forhandling med Sverige for at tilvejebringe, hvad man har kaldt, en mere tilfredsstillende Ordning. Feilen derved har været at ta det Udgangspunkt som givet, nemlig at vore udenrigske Anliggender var lagt i det svenske Raads Haand, og Følgen har været, at Udgangspunktet ikke har kunnet klares. Men altid har der været Tale om en Fællesordning - Fællesordninger, uden at Spørsmaalet om særlig Behandling for det, som melder sig som særligt, og Fællesbehandling for det, som fælles er, er kommet til Orde.

Det har været Kredsløbet i dette. Jeg sagde det, tror jeg, at der ikke var mere end et Par Aar gaat, før der hævede sig Røster med Krav paa Forandring i Ordningen, som da betegnedes eller ansaaes for at være midlertidig, og disse Rester led mere og mindre almindelig og højt alle Aar igjennem, indtil der endelig blev nedsat en Unionskomite, som det hed, for at den skulde ordne Forholdet. Den fremkom, idet den bandt sig til de stedfindende Forhold istedet

for at gaa ud fra Grundloven og Rigsakten, med Forslag til et Fællesministerium og en fælles Udenrigsminister, som skulde kunne være norsk eller svensk, og i Forbindelse med dette, at han skulde være ansvarlig for begge Riger, en
775 Delegation, en Jury, som det hed, for hvilke han skulde staa til Ansvar. Men Ansvaret tilvejebragtes gennem en Fællesinstitution, som ogsaa da vilde skabe flere Berøringspunkter, som man den Tid ikke havde. Det blev afvist af den norske Regjering og til syvende og sidst afvist af den svenske Regjering; det døde paa en Maade Straadød. Det blev henlagt i, hvad man kalder sammensat
780 Statsraad. Det var Fællesinstitutionen, man veg tilbage for.

Saa kom det vældigste Overgreb fra svensk Side. Visselig i Kraft af det bestaaende og den Basis, paa hvilken man troede dette bygget, blev der gjort Paastand paa en Revisjon, hvor der udtrykkelig gaaes ud fra, at Sverige er den
785 overordnede i Forholdet, og hvor der tillægges det Forrettigheder. Det afvistes i 1859-60 med disse Ord, som altid skal staa som Mærke for norsk Opfatning, fordunklet som den er blet, trængt tilbage som den er til dette Øjeblik, men dog sande, klare og uimodsigelige, at enhver Revisjon af Rigsakten, som det dengang
790 hed, enhver Behandling af Spørsmålet om, hvorledes de diplomatiske Sager skulde ordnes, maa kun foregaa paa den Basis, at der fastholdes lige Berettigelse i Unionen og Eneraadighed for Norge over alt, hvad der ikke særlig er betegnet som unionelt. Det var de gamle Omstændigheder, som jeg ikke skal dvæle ved, der førte til Nedsættelse af en Komite under et desværre ændret Program, ialfald
795 efter Resultatet at dømme, og man fik - jeg siger vel ikke for meget - det berygtede Unionsforslag for Stortinget i 1871. Et Forsøg paa at tilveiebringe en Ordning af de diplomatiske Sagers Behandling, som var Hovedspørsmålet, blev den Gang løst ved, at den svenske Udenrigsminister fremdeles skulde være den ledende, det vil sige, den, som styrer, fordi han forbereder Behandlingen af de Foredrag, som fremlægges ved Afgjørelsen. Men desuden skulde der være et
800 unionelt Raad, der tillagdes ikke saa ganske faa Funktioner. Atter forkastet og forkastet mod disse 17, som de vist har hørt snakke om, fordi det byggede paa en Forflerelse, en Udvidelse af Fællesinstitutionerne. Og nu endelig hvad der kan siges om vor Tid efter 1885 ved den Reform, som da foregik i det svenske ministerielle Raad. Atter Forhandling om Bedringer, om Bedringer, bygget paa
805 et fælles Mimisterium. Man har forsøgt og er bleven afvist. Der har været Forslag om Fællesminister uden Ansvar for Norge, kun for Sverige, en svensk Udenrigsminister altsaa, en Fællesminister med en Fællesunion, det vil sige, som kunde være en norsk eller svensk Mand, men uden Ansvar. Jeg for min Del har aldrig forstaaet, at her var nogen Sikkerhed at vinde, noget, som kunde

fyldestgjøre et selvstændigt Riges Krav, der alene kunde opnaaes ved Ansvar for norsk Sta:smyndighed. Der etableredes visselig en Betegnelse for, en Erkjendelse af Norges Liligeberettigelse i Unionen; men den giver ingen Sikkerhed. En norsk Mand kan ikke gives Sikkerhed fremfor en svensk og en svensk Mand ikke fremfor en norsk, uden at denne Sikkerhed tilvejebringes gennem Garantier, som irettelægges for offentlige Myndigheder.

For mig har alle disse Forsøg paa at tilvejebringe paa den Maade en tilfredsstillende Ordning, som det heder, kun været lidet lovende. Og det staa for mig som det længe har staaet for mig, jeg indrømmer det, i Begyndelsen i lang Tid uklart, i den senere Tid altid klarere og klarere, saaledes, at hvad der her skal og maa opnaaes, kan kun vi vinde gennem en egen norsk Udenrigsminister. (Stærkt Bifald). Derigjennem er det naturlige Grundlag fundet og kan uden Vanskelighed fastholdes, en Sondring af Særligt og Fælles, det Særlige lagt under særlig norsk Styre, det Fælles indtaget under Rigsaktens Regler. Det tør jeg ogsaa sige, at med alt at det nu raabes ud saa forfærdeligt om det radikale, nær sagt, heder det jo, unionsopløsende i denne Tanke, saa er den kun en videre Udvikling af, hvad der synes at være gaaet ind, nær sagt, i den almindelige Bevidsthed. Det er ikke længe siden, at en Tanke som den, at Konsulatvæsenet var en Særsag, det er ikke længe siden, at en Tanke som den, at en Handelstraktat kun var en norsk Sag, ialfald havde meget vanskeligt for at vinde Anerkjendelse, om den i det Hele blev berørt. Jeg behøver bare at henvise til, hvad der er skeet i de sidste Maaneder og de sidste Dage, for at man kan se, hvorledes i Norge Højre og Venstre - her gjælder det kun Norge - er enige om, at det ikke skulde og kunne betragtes, maatte betragtes ialfald, uden efter Hensigtsmæssighedshensyn, som fremholdtes og er sat under Diskussjon, Spørgsmaalet om at unddrage dem Fællesskabet. Et Mærke af samme Art, som det jo er godt er borttaget, - aaja, det havde ikke meget at sige - var Vicekongedømmet, som med Konsens fra alle Kanter blev ophævet.

Altsaa, med Alt, hvad der er sagt mod dette Skridt, det er i Samklang med Tidstanken. Gjør Prøven, som jeg sagde. Vil nogen forflere vore Fællesinstitutioner? Det var engang da Delegationer ansaaes nødvendige, og der var dem, som vilde have dem. Nu tør det vel siges og paaregnes ikke at blive modsagt, at intet kjøber vi af Sverige af vor Ret. Derom kjøbslaar vi ikke, men intet vil der heller kunde gives os af Fællesinstitutioner, som vi vil anerkjende. (Bifald).

850 Her er ikke Stedet til at gaa ind paa de Vanskeligheder, som man paastaar. Jeg tror, at det gaar her, som saa ofte, at man paa Forhaand ikke ser Skogen for bare Trær. Jeg tror virkelig, at Sagen omhylles og indhylles i altfor meget Omsvøb, og at man ser der for meget, der skulde hindre. Ialfald sikkert er det, at Grundloven og Rigsakten, de byde ingen Hindring for Opsætning af egen Udenrigsminister.

855 Tvertimod. Jeg gaar saa langt ligeoverfor hvad der tildels er sagt, nemlig at hvorledes skulde man kunne overveje om Krig og Fred, hvorledes skulde de to Udenrigsministre kunne fungere ligeoverfor hinanden - at jeg ligeoverfor dette paastaar, at selve Rigsaktens Lydelse, der siger, at i Spørsmaal om Krig og Fred skal den norske Regjerings Betænkning indhentes og medtages under

860 Overvejelserne, før der foretages Beslutning i sammensat Statsraad, er for mig et stærkt Bevis for, at Udenrigsministeren er tænkt ikke alene som en Mulighed, men som en Virkelighed. At tillægge en Betænkning Vægt, som vel at mærke ikke bare gaar ud paa at give Besked om, hvorledes Forholdene er herhjemme, men som skal erklære sig om Spørgsmaalet Krig og Fred, og fremdeles uden at

865 denne Regjering har til sit Organ den, som skulde paatage sig Ansaret for en saadan Erklæring, en Udenrigsminister, er en Tanke saa lidet holdbar i et Statsdokument som Rigsakten, at jeg lidet kan tænke mig Muligheden deraf. Og hvad der ellers tales om Meningsforskjel, saa mener jeg, at det faar taales. En Uenighed kan ikke ties ihjel. Afgjørelse kræver bestemte Undersøgelser, og

870 vindes der ved Undersøgelserne ikke Enighed, nuvel, saa maa Afgjørelsen falde og kan falde, og Formerne, hvori den skal falde, er givne. Farerne dermed ser jeg saaledes ikke at være afskrækkende, navnlig naar det vil erindres, at en norsk Udenrigsminister, kjendt med de politiske Forhold, selvstændig og seet gennem norsk Opfatning, vil være en yderligere og den yderste Betryggelse ved Siden af

875 sin Regjering for, at den Politik, som vi ønsker gennemført, aldrig vil blive, ja, man skal jo aldrig sige aldrig, men ikke blive fraveget uden i yderste Nødstilfælde. Denne Politik, det er jo, mine Damer og Herrer! Nøjtralitet. Nu, Højres Frygt skal jeg af mange Grunde ikke indlade mig paa. En Ting vil jeg dog sige, at en Mand i Sverige, der stærkt har værnet om den svenske Forret

880 ligeoverfor norske Paastande, han har dog udtalt, at han ikke anser disse Vanskeligheder, som her har været optaarnede for at være uovervindelige. Det er en bekjendt Publicist, en bekjendt offentlig Mand, som netop har havt ikke lidet at skaffe i Pressen med Behandlingen af norske Anliggender, og saa vil jeg faa Lov at lægge kun en Ting dertil, og det er, at derved faaes Forholdet klart og

885 rent for begge Parter. For mig staar det saaledes, at naar jeg ser bort fra det gamle Sverige med sine Minder, sine Traditioner og maaske sine Drømme og tanker paa det svenske Folks Politik, saaledes som den har aabenbaret sig i Trangen til

at gennemføre konstitutionelt Ansvar paa alle Statslivets Felter og saaledes
890 ogsaa ligeoverfor de diplomatiske Sager, bliver det mig ufatteligt, at det ikke med
Glæde skulde ville modtage Opfordringen til eller et Tilbud, kan jeg gjerne sige,
fra norsk Side om at fries fra denne Sammenblanding, denne Forfuskning af det
konstitutionelle Ansvar, som det hidtil har maattet taale. Jeg tror saaledes, at det
ville være en Frigjørelse for os og en Frigjørelse for Sverige - en Frigjørelse for
895 Sverige og en Frigjørelse for os - om dette Opgjør kunde ske paa en til begge
Sider tilfredsstillende Maade. I den svenske Presse har vi ogsaa seet, at der,
ligeoverfor disse Tanker, da de begyndte med nogen Klarhed eller nogen Kraft
at træde frem - ialfald enkeltvis, mere tør jeg ikke sige, men fra ganske
betydningsfuldt Hold - er kommet Udtalelser om, at man ikke kunde se andet,
900 end at det kunde gavne i visse Maader Sverige, om en saadan Ordning kunde
indtræde. Den hele Tale derfor om Unionssprængning lader vi indtil Videre ude
at Betragtning. Det er min Mening, og jeg tror, det er alles Mening, som i en
Udenrigsminister tror at finde Løsningen paa de Vanskeligheder, hvori vi har
befundet os altsaa lige fra Foreningens Begyndelse, at vi derved just skal fremme
905 og styrke Unionens Evne til at udrette, hvad der er dens Opgave, trygge
Landene og la dem staa tilfredse ved hinandens Side og just derfor trofaste og
villige til de Offere, som maatte kræves. (Bifald).

Desværre jeg vil nødig have været saa vidtløftig. Jeg skal kun sige nogle Ord til.
910 Der foreligger nu, vi staar ved Valgene et Forslag - det, som ved Dagsordenen
blev afvist, og som jo er forkastet senere af den svenske Rigsdag - af den Stangske
Regjering. Det gaar ud paa efter mit Skjøn - ikke gennem Texten, men gennem
Præmisserne - en tilstrækkelig fastslaaet gjensidig Erkjendelse af, at Ministeren,
som han kaldes, for de udenrigske Anliggender skal være svensk
915 Udenrigsminister, og det byder intet Ansvar for norske Statsmyndigheder for
hans Ledelse, denne Ledelse, som paa mange Maader bliver betingende for
Afgjørelsen. Det staar altsaa i min Opfatning ved Siden af andre Forsøg paa
gennem en fælles Minister at tilvejebringe en Ordning af Spørgsmaalet om
diplomatiske Sagers Behandling, det staar ligesaa umulig det som de, der før er
920 afvist. Men dermed er det ikke, som det tildels er blevet sagt, givet, at det er
borte. Altsaa jeg advarer derimod hver den, som tror, at Løsningen ligger i, hvad
jeg her har antydnet som den naturlige, den, som skulde have budt sig, hvis ikke
Forholdene havde været, som de var lige fra Begyndelsen af. Han maa vel
erindre, at de Valg, som nu forestaar, vil jo blandt andet afgjøre, enten Venstres
925 Program for unionelle Sagers Behandling ved Siden af Kravet altsaa paa norsk
Statsmyndighed skal bli Grundlaget for den fremtidige Politik, eller om Højres

Program, Ligestillethed, som det heder i Unionen, udformet, som det er blet i
det Stangske Forslag - ti det paastaar sig at være Udtryk for dette -om det atter
930 skulde gjenoptages. Det er vistnok sagt, at det var saa - jeg tror endog af et af den
Stangske Regjerings Medlemmer - saa grundig ihjelslaat, at det kunde ikke
komme op til Liv. Men ét er det, og et andet er det, at den fremtidige Politik vil
fremdeles deri ha sit Grundlag og altsaa gjenopta der, hvor den slap. Vi glemmer
ikke det, de har sagt; de har jo sagt, at de holder mere, end de lover. Jeg har kun
935 at tilføie i kort Sammendrag, at jeg altsaa, fordi den Ordning med egen
Udenrigsminister stemmer med den norske Grandlov, ialfald efter min Mening
stemmer bedst med den, - fordi den stemmer med det virkelige Sagsforhold:
Enhver sit, to Stater forbundne kun i Krig, men forøvrigt ethvert sit særlige
Diplomati, - fordi enhver anden Ordning, som hidtil har været forsøgt, har vist
940 sig umulig, og dette Spørgsmaal maa løses, fordi den styrker Unionen og skal
fæste de Baand, som ofte har været svage, jeg vil ikke sige just udsat for at briste,
men har vakt Misnøje og Bitterhed og voldt megen Skade, - fordi disse Baand
skal blive stærkere, fordi de bliver paany frivillig knyttet - og endelig, fordi det er
den eneste Ordning, som Sverige kan gaa med paa uden at opgive noget af sit
945 eget, - derfor vil jeg anbefale, at Dagsordenen og Venstres Landsmødes Program
- og de har jo i Grunden samme Indhold -, at det bliver Grundlaget, at Vælgerne
godkjendes som Grundlag for Ordningen af vore diplomatiske Sagers
Behandling, idet jeg er overbevist om, at en saadan egen Udenrigsminister skal
vinde frem til Lesning. (Langvarigt Bifald).

950 Som Medlem at den nuværende Regjering vil jeg faa Lov til at tilføje, at
Regjeringens Medlemmer er kaldet af Hg. Majestæt og gaaet ind i Regjeringen
paa Dagsordenen om Ansvar for norske konstitutionelle Myndigheder. Den er
villig og beredt, saasandt Folket i Valg dertil giver den Fuldmagt til med alle til
955 Raadighed staaende Midler at virke for, at denne Ordning, egen
Udenrigsminister, kan gennemferes snarest og dermed Unionen begynde en ny
Æra. (Stærkt Bifald).

Jeg føjer til: Grandlovens § 1 maa blive Sandhed ikke blot paa Papiret, Kravet er
960 nu saa gammelt som Foreningen. Norge har ingen Garanti for Skjøtselen af sine
udenrigske Anliggender i en ansvarlig Minister, hverken under deres
forberedende Behandling eller Deltagelsen i Afgjørelsen, og det maa fordre den
uden Overmod, men ogsaa uden Frygt. (Stærkt Bifald).

965 Jeg takker Mødet for Opmærksomheden.

Kilde

Satsminister Steens Tale paa Lillestrømmen 16de August. Kristiania 1891.

Emneoversigt

Landsstyremøte, Statsmyndighet, Stemmerett

970

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/tillidens-og-mistillidens-veje>

975

980

985

990

995

1000